

Colecția
VASILE ROȘCA

Colecția CORINA ISABELLA CSISZÁR

Strigături satirice din
Bârsana

Personaje supranaturale feminine din
Maramureș

1.

Câtu-i Mara și Iza
Nu-i sat ca și Bârsana,
Nici fata ca și mândra.

Din Bârsana, 1966

Omul superstițios se teme de orice: de uscat și de ape, de văzduh și de cer, de întuneric și lumină, de zgomot și liniște, el se teme chiar și de un vis. (Plutarh)

Sfântul Ioan Evanghelistul se mulțumea să le spună credincioșilor: *Fiii mei, iubiți-vă unii pe alții. Și cum i s-a reproșat că repetă același lucru, el a răspuns: Este povața lui Iisus Cristos; dacă o respectăm, facem tot ce ne poruncește Cel de Sus.*

2.

Mândruța d'in Bârsana
Când își spală cămeșa
Tulbură tăta Iza,
Când își spală poalele
Tulbură izvoarele.

Din Bârsana, 1966

Și cu toate acestea, superstiția domnește în sânul creștinismului, este cea care se alipește tuturor religiilor, domnia ei este eternă, secolele se scurg fără s-o slăbească și timpul nu distruge sceptorul ei. Cele patru cauze – teama, ignoranța, fanatismul și orgoliul, vin să alimenteze superstiția.

Mitologia și folclorul românesc încorporează numeroase povești și legende ce au în centrul atenției ființe înzestrate cu puteri supranaturale, adesea personificate și raportate la un anumit defect al omului. Personajele mitice feminine sunt forțe de proveniență păgână, peste care s-au suprapus elemente creștine; bolile necunoscute, păcatul, teama de necunoscut, accidente neobișnuite, fenomenele și evenimentele care depășesc cursul firesc al lucrurilor au fost atribuite demonilor, unor ființe supranaturale sau unor oameni care sunt în slujba acestora.

3.

Lelița d'in Valea Morii
Rad' é barbă ca feciorii;
Eu merém sara la ié,
Ea-ș răd' é mustățale.

Din Bârsana, 1966

Când vorbim despre ființele supranaturale, nu ne referim la ființele din basme despre care oamenii își dau seama că sunt pure fantezii. Personajele supranaturale sunt forțe de proveniență păgână, peste care s-au suprapus elemente de origine creștină.

Fata Pădurii

Fata Pădurii, spirit mafelic, feminin, este considerat corespondentul diavolului. Are însă o situație ambiguă în raport cu diavolul, unii crezând ca aceasta este o reprezentare feminină a dracului. Puterea ei se exercită asupra celor mai slabi de înger

și fuge de semnele dumnezeiești. De asemenea, Fata Pădurii li se arată celor care păcătuiesc, celor aflați în singurătate, în pădure, la stână, departe de casă, celor care-și evocă în noapte iubita sau iubitul. De obicei, acțiunile ei vizează mai mult bărbații, mai rar femeile; singurătatea o apropie mai mult de sexul opus. Când un bărbat își așteaptă iubita sau o cheamă prin semne prestabilite, Fata Pădurii ia chipul fetei așteptate, răspunzând prin aceleași semne și ieșindu-i feciorului în întâmpinare. Cel care a trecut prin această experiență nefericită este frământat, zdrobit, i se sucește gura, i se iau mințile. Cazurile în care Fata Pădurii se leagă de fete sunt mult mai rar întâlnite.

Bărbații, în special ciobanii de la stâni, cuprinși de dorul iubitei, devin victimele acestui personaj, care îi plimbă, fără a le face un rău vizibil. Pe moment, aceștia cad în mrejele Fetei Pădurii, se lasă purtați de aceasta, fără a realiza ce se petrece cu ei. Însă, după aceste experiențe, bărbații slăbesc și devin palizi, o dovadă a legăturii lor cu spirite de altă natură, decât cea umană.

Ciobanul nu mai are certitudinea că femeia cu care întreține relații sexuale în spațiul natural este o ființă umană. El are nevoie de o confirmare a identității femeii, ceea ce duce la o recunoaștere tardivă a erorii și la pedepsirea tânărului. Verificarea este posibilă, fiindcă Fata Pădurii nu realizează o metamorfoză perfectă. Două sunt detaliile care permit identificarea corectă: spinarea concavă a celei care se pretinde iubita bărbatului și copita de cal. De obicei, ciobanul face descoperirea târziu și mai degrabă accidental, iar aflarea adevărului provoacă mânia și pedeapsa demonului demascat.¹

Fata Pădurii se leagă și de oamenii liniștiți, cu care încearcă să intre în vorbă și dacă i se răspunde, aceasta ia mințile celui cu care a intrat în conversație.

Fata Pădurii apare uneori în ipostaza de femeie singură, alteori apare în ipostaza de mamă. Când joacă rolul femeii singure, tinde să fure copiii femeilor pământene, care după ce erau regăsiți, se îmbolnăveau și de regulă nu trăiau mai mult de 7 ani.

În ipostaza de mamă devotată, aceasta își poartă copiii înveliți în părul ei lung. Își lasă copiii prin pădure, ciobanii care îi găsesc și îi duc la stână sunt răsplătiți, crește producția de lapte a oilor. Copiii Fetei Pădurii rezultă în urma relațiilor sexuale pe care le are aceasta, fie cu tinerii pământeni, fie cu ființele demonice.

Fata Pădurii reprezintă un personaj supranatural, o forță telurică a naturii, o marcă a divinității capabilă se se

4.

Mândra mé de harn'ică
În poale să-mpt'edică
Mărgând la beserică.

Din Bârsana, 1966

5.

Harn'ică-i n'evasta mé
Că-nt-o lună face-o gubă
Și-nt-un an face-on suman.

Din Bârsana, 1966

6.

Săracu' bărbatu' mn'eu,
Tăț oamen'ii dzâc că-i rău,
Numai eu îl văd că-i bun,
Face fânu' la Crăciun.
Lângă brazd'e face foc
Să-și încălzască apa-n toc.

Din Bârsana, 1966

7.

Mândra mé s-o lăudat
Că are pat împerinat
Eu m-am dus și l-am cătat
Ș-am găsât pădut'i cu
coarn'e
Și st'elniță d'e feri
Doamn'e.

Din Bârsana, 1966

¹ Constantin Eretescu, *Fata Pădurii și Omul Noptii*, Editura Compania, București, 2007, pag. 63;

8. metamorfozeze în orice moment, fie luând chipul ființelor terestre râvnite de cei tineri, fie având înfățișări terifiante. Uneori se metamorfozează în pasăre, zburând ajutată de părul lung, care-i ajunge până la călcâie. Alteori este o femeie foarte înaltă, cu spatele din scoarță de copac sau scobit ca o covată, cu îmbrăcăminte verde (prin urmare, de origine vegetală), cu dinții albi, foarte lungi și ascuțiți. Alții spun că ar fi de o frumusețe rară, stranie, având obrazul foarte alb, uneori cel stâng este acoperit de păr, mâinile cu degete subțiri și lungi, talia subțire și înălțimea colosală.
- Păru' mn'eu nu trebe tuns,
Numa' t'eptănat și uns
Cu unt rânced și unsoare
La pădut'i bună mâncare.
- Din Bârsana, 1966
9. Este întâlnită în ipostaza femeii frumoase, cu glas puternic, care cântă și deranjează feciorii din stâni. Dacă este abordată, nu răspunde, doar înșiră leacul tuturor animalelor.
- Geoacă lelea și d'esculță
Dacă n-are opt'incuță
Opt'incuțale-s pă bani,
Cizmele la bocotan'i.
- Din Bârsana, 1966
10. Alteori apare în portul popular specific zonei, fiind îmbrăcată cu gubă sau cu zadii izănești.
- Mândră nu t'e locomn'i
La curaua cu bumbd'ii
C-acia ț-or si boii.
- Din Bârsana, 1966
11. În unele zone apare ca o sălbăticiune care nu a atins gradul de civilizație, fără vestminte și desculță, învăluită în păr. Vine și pleacă într-un iureș.
- Duce-m-aș păcurăraș
D'i-ar si mândra vătăvaș.
Da' eu vara mărg în munt'e,
N-are cin'e să sărut'e.
- Din Bârsana, 1966
- Alteori își construiește culcuș din flori, pe lângă stâni. În acest caz, trebuie să i se amintească faptul că bărbatul vizat de ea are soție și copii. Fata Pădurii se teme de pieptene. Ciobanii o amenințau ca să o pună pe fugă: *Înt-o noapte tata dormind în colibă, o auzât un glas cântând de răsuna tăă pădurea. O ieșit afară să vadă, că el o gândit că-i Fata Pădurii. Și-o văzut-o că avé păr lung, și zbura. Și l-o apucat spaima. Și atunci și-o adus aminte, i-o spus bătrânii că ié nu să teme de nimic numa' de piaptăn. Atunci o spăriet-o:*
- Hai, mai aproape, că te-oi teptăna io pă tine! S-o spăriet și o fugit. Dimineața când s-o sculat tata, pă prispa colibei era un pat de flori și să vedea că o durnit acolo. Trebuie amenințată și cu foarfeca, de care ea se teme,² fiind reprezentată cu păr lung, de care se ajută ca de aripi. Foarfeca reprezintă un obiect casnic asimilat crucii, ca simbol ambivalent, ce exprimă simultan ideea vieții și a morții, este considerată element apotropaic.
- Când plouă cu soare, se zice că se piaptănă Fata Pădurii.³ Își face misterioasa apariție, la stâne, în șezători, pe văile apelor spălând rufe, pe drumuri lăturalnice, în păduri.

² Performer Ileana Drăguș, 70 ani, Oncești, 2009;

³ Performer Oana Codrea, 14 ani, Hideaga, 1996;

Ielele, Frumușelele, Vântoasele, Rusaliile, Rusalcele, Milostivele, Dânsule

Tot ca un rezultat al comportamentului spiritelor malefice este receptat vântul, în credințele eoliene: Vânturile cele rele sunt niște vânturi însoțite de duhuri necurate, de cele mai multe ori, de iele.(...) Se credea că ar fi fetele vitrege ale mamei vântului, stăpânite de duhuri necurate, care aduc relele peste oameni, mai ales în ceasul rău.⁴

Aceste reprezentări ale vântului sunt asemănate Fetei Pădurii, doar că ele se însoțesc în grupuri de 3, 7 sau 9. Aceste personaje poartă diferite denumiri – **Iele, Frumușele, Vântoase, Milostive, Rusalii, Rusalce, Dânsule** - deoarece credința populară subliniază faptul că zânele nu trebuie chemate pe nume, ci numele trebuie înlocuit cu un alt termen convențional, un eufemism, cunoscut de toți. Se evita astfel invocarea personajului de temut. Aceste reprezentări feminine le fac rău bărbaților, sunt iuți, rămânând în urmă doar răul comis de acestea, doar lucrarea lor cea rea. Ele au puteri supranaturale, își fac apariția noaptea, în locuri retrase, pustii, în păduri, pe câmpii. Ele apar din primăvară, până în toamnă. Sunt îmbrăcate sumar, mereu vesele și zglobii, râd și sunt foarte seducătoare. Sunt reprezentări feminine, des întâlnite în mitologia românească, cărora nu li se poate realiza un profil bine definit, deoarece reprezentările acestora sunt numeroase. Se presupune că ar avea calitățile unor Nimfe, Naiade, Sirene și Dryade, sunt ființe telurice, eterice sau acvatice, apar la lumina lunii, învârtind hora, în locuri retrase, în poieni, în aer, pe malurile apelor, la răscruți. Uneori au trup, alteori sunt ființe imateriale, iluzorii, frumoase, voluptoase și zburdalnice. Se scaldă în izvoare, îmbrăcate în alb, ademenind ciobanii tineri și voinici.

*Mai demult apăreau noaptea, în drumuri sau în uliți părăsite, un fel de lumini. Și le zicea Milostivele, care de multe ori, văzându-le, intra în tineret frica de a nu umbla noaptea cu fiece și fieoriunde. Erau un fel de vedenie a fricii. Or vini și te-or duce cu ele, te-or lua.*⁵

Pe Valea Izei, Frumușelele sunt un fel de zâne de primăvară care joacă atunci când se fac vârteje de vânt. Dacă se supără pe cineva, îl pot orbi pe cel ce le încurcă dansul, sau îl pocesc, îi paralizează un membru al corpului. Dacă le lauzi, sunt aducătoare de noroc, îți vorbesc și te binecuvântează.

Există și credința că, acela care le vede învârtind hora

⁴ Antoaneta Olteanu, *Școala de solomonie*, Editura Paideia, București, 1999, pag. 431, 435;

⁵ Performer Ioan Godja Ou, Văleni, 90 ani, 2009

12.

Măi și măi...
Că nime-n lume nu să-nșală
Ca femeia pângă oală,
Că ié mest'ică-n rântaș
Și horé cât' ilinaș
Țură măi,...
Mutu' mere, mutu zin'e
Și mânâncă ce rămâne
Măi și măi...

Din Bârsana, 1966

13.

Măi și măi...
Pântru mândra d' in Bârsana
Ș-asară m-o bătut mama,
M-o legat și m-o bătut
Di ce-am șezut cu ié mult.
Țură, hop,...

Din Bârsana, 1966

14.

Măi și măi...
Dâsam dzău dumn'ezăresc
Că cu mândru nu grăiesc,
Da' dracu-i mare și
mă-nșală
Și grăiesc cu mândru iară...

Din Bârsana, 1966

15.

Ai, țură,...
Că m-am însurat și eu bat,
M-am trezât cu hâda în pat.

Zină ,drace, ié-o-n cârcă
Că la noapt' é mă mănâncă.
Țura,...

Din Bârsana, 1966

16.

Ai, când aud on cet'eraș
Las oile pă imaș
Șî caprele-n Săcătura,
Șî lalele după gură.

Din Bârsana, 1966

Dansul ielelor; foto: Felician SĂTEANU

**Orații de nuntă din
Bârsana**

Strigătură la miri

17.

Ei, hai și iară hai;
Eu țâp boabe d'e argint
P-aiesta mn'ire cinstit;
Eu țâp boabe-ngăurit'e
P-asta mn'ireasă cinstită;
Eu țâp boabe d'e năroc
Prind'e-le măi, mn'ire-n
clop.
Eu țâp boabe de tigneală,
Prind'e-le mireasă-n poală.
Ei, hai și iară hai, ...
Eu țâp grâu, nu țâp ovăș,
Mn'ireasa-i d'in n'eam
ales,
Mn'irele-i cu păru' creț;
Eu țâp grâu, nu țâp săcară
Mn'ireasa mn'ii

este aspru pedepsit. Îndrăznețul care le-a privit în timpul dansului este atras într-un vârtej nebun. Ielele dansează în jurul său, de trei ori, până acesta leșină. Locul, unde întind Ielele jocul, rămâne ars. Iarba crește la loc, într-o culoare mai închisă și este ocolită de animalele ieșite la păscut.⁶

Cei ce lucrează de Rusalii sunt ridicați de către Rusalce în vârtejuri ametoare și sunt smintiți de către acestea. Se crede că ele sunt fiicele lui Rusalim Împărat și îi urăsc pe cei care au trecut la creștinism.

Sunt spirite sau genii ale aerului, mici ca dimensiune, încântătoare, capricioase, plutitoare, vapoare și periculoase. Simbolizează forțele htoniene și nocturne care stârnesc spaime de moarte, mai cu seamă în rândul adolescenților. Simbolizează forțele inconștiente ale dorinței, metamorfozate în imagini seducătoare, a căror atracție atotputernică tinde să inhibe controlul de sine.⁷

Marți Seara, Marțolea

S-a moștenit în popor o tradiție ancestrală grefată pe ignoranță și pe teama de fenomenele naturii, și anume, credința în *sărbătorile băbești*, care impune interdicții în unele zile ale săptămânii. Rezultând din sincretismul unor credințe religioase

⁶ Performer Ileana Drăguș, 73 ani, Oncești, 2012;

⁷ Jean Chevalier, Alain Gherbrant, *Dicționar de simboluri*, volumul II, Editura Artemis, București, 1995, pag. 18;

străvechi, aceste sărbători erau în afara celor propagate de creștinism și erau respectate cu strictețe, în special de către femeile leneșe, căsătorite sau de către bătrânele satului, care depăneau diferite întâmplări din zilele cu prilej.

Se credea că spiritele ce denumesc zilele săptămânii erau forțe de temut, mai ales pentru cei care au făcut ceva nepermis, în noaptea care precede *ziua de sărbătoare*, și despre care se consideră că aparține spiritului zilei respective.

Cel mai de temut personaj este **Marțolea, (Marți - Seara, Marțole, Marseara)**, pe care puțini susțin că au văzut-o, deoarece umblă doar noaptea. Cei care relatează despre ea spun că ar fi o babă slută și răutăcioasă, sub forma unei clăi, cu față prelungă, cu gubă de cuie și picioare de cal. Reprezintă o entitate demonică, mitologică, care trăiește în munți și coboară marți seara pe la casele oamenilor, pentru a verifica dacă i-a fost respectat obiceiul. Marți seara exista interdicția, mai ales pentru femeile căsătorite de a nu lucra, nu se fierbea, nu se spălau haine, nu se cocea pâine în cuptor, nu se torcea, nu se depăna, nu era voie să te piepteni, să mături după ora 7 seara, nu se ieșea seara din casă. Dacă Marțolea găsește vreo ușă deschisă, intră în casă, dacă ușa e zăvorâtă, încearcă să pătrundă prin diferite tertipuri. Un bătrân povestea că o vecină a fost chemată până afară de cineva și că, a doua zi, avea urme de copite de cal, pe spate și pe piept.⁸

O dată ce reușea să pătrundă în casă, se oferea să ajute la treburile casnice, astfel, având ocazia să aplice pedepse celor ce nu-i respectau ziua. Dacă spălai haine, venea să te opărească, dacă făceai pâine, îți ardea mâinile, dacă torceai, te sufoca, dacă lucrai orice fel de lucru, îți înstrâmba gura.

Nu se lăsau singuri copiii în leagăn, fără a li se pune alături elemente cu rol apotropaic: usturoi, busuioc, grâu și mătura întoarsă. Se crede că lăsat singur, copilul ar putea fi furat de către Marțole. Marțolea își exercita puterea asupra ființelor neputincioase: copii mici și femei lăhuză. Femeia lăhuză nu are voie să scoată timp de 40 de zile de la naștere - când i se citește molidva - apă de la fântână, deoarece este considerată vulnerabilă și ușor ar putea cădea sub influența Marțolei. *Ciupa în care a fost îmbăiat copilul nu se aruncă seara afară, ca să nu vină Marțolea. Nu se întind scutecele copilului afară, după asfințitul soarelui, ca să nu le fure și să le spurce Marțolea⁹.*

În legendele despre Fata Pădurii, confuzia cu Marțolea este facilitată de caracterul demonic al ambelor reprezentări, cu toate că acțiunile lor sunt distincte și inconfundabile. (...) În

domn'îșoară,
Mn'irele floare de vară.
Ei, hai și iară hai,...
Eu țap grâu, nu țap
n'e-ghină,
Mn'irele-i violă plină,
Mn'iresuca-i ca ș-o dzână,
Ca și dzâna mărilor
Dragost'ea feciorilor.
Tăț feciorii-s supărat
Când o vād cu el d'e braț.
Mândră-i a noastă
mn'ireasă
Tomna-i ca o-mpărat'eașă
Mn'irele-i frumos și 'nalt
Ca on fecior de-mpărat.
Ei, hai guriță, hai,...
Și stegariului năroc
Că nu țan'e st'eagu-n loc;
Și drușt'elor năroc bun,
Că nici ele nu-s d'in drum.
Nașălor bucurie,
Tăt nănași, mereu să sie.
Hai, hai, hai și iară hai,...
Năroc și la muzăcant
Că mn'i-a dzâce d'e giucat.

Din Bârsana, 1966

Strigătură la găină

18.

Ei, hai și iară hai
Fă, cet'eraș, cum îi știi
Și-m dzî glasul găin'ii.
Frunduliță, foi d'e fag,
Suitu-m-am sus pă prag,
Ca să vadă tăț nuntași,
Cum duc daru' la nănași
Ei, hai și iară hai,...
Și d'i-aicia m-am porn'it
La nănașu' cel vest'it;

⁸ Performer Ioan Drăguș, 84 ani, 1991, Oncești;

⁹ Performer Maria Rednic, 69 ani, Oncești, 2012;

Și de-aicia fac plecare
 La nănașu' cel mai mare.
 Ei, faceț loc că și io viu
 Cu batista pusă-n brâu,
 Tăt p-aici pântre nuntaș
 Cu găina la nănaș,
 Ei, hai și iară hai.
 Bună sara, nănaș mare,
 Eu îs o fată lucrătoare,
 Ș-am zin'it la dumăta
 Și ț-am adus găina.
 Ei, hai și iară hai,...
 Găina-i mândru gătată
 Și n-oi da-o fără plată,
 Găina mândru-i tomn'ită
 Și n-oi da-o neplăt'ită.
 Hai, hai, nănașu' mn'i-i
 tare-avut,
 Da-m'ni-a pă găină mult.
 Nănaș cu avere multă,
 Dă-mi pă găină o sută.
 Că numa' struțu' d'i pă ié,
 Douăzăci d'e lei plăté.
 Da-pi ié, cum îi gătată,
 Ar plăt'i o sut-o dată;
 D-api ié cum îi tomn'ită,
 Nici cu suta nu-i plăt'ită.
 Ai, găina țî cât o cioară,
 Tu cei bani, să-ți cumperi
 moară.
 Ei, hai, guriță, hai...
 Gătată-i bugăt de bin'e,
 Poat'e-o vidé orișcin'e,
 Numa' vrei să mă hulești
 Că n-ai ban'i să mi-o
 plăt'est'i.
 Dacă n-ai un gtițaraș,
 D'i-p-ce t'e duc d'e nănaș.
 Hai, hai, și iară hai,
 Găina țî cât o sarcă,
 Tu cei ban'i să cumperi
 vacă.
 - Găina-i cât on trușcoi,
 Numai nu-ț mânca-o voi.
 Că m-oi fa mai cătă șpori
 Și li-oi da-o la feciori.
 Că dacă le-oi da găină,

culegerea de texte folclorice *Izvorul fermecat*, Pamfil Bilțiu prezintă legende în care Marțolea preia trăsături definitorii ale Fetei Pădurii: *Dacă ai umblat după o fată și ai iubit-o, Marțolea ți se suie în cârcă și câinii toți o mușcau de picioare.*¹⁰

Marțolea își făcea apariția și în șezătoare. *Când am fo' fecior, umblam cu doi pretini în șezătoare, pă ulița Țăgănească. Ulița era tare îngustă și tinoasă. Nu putéu mere alături câte tri. La șezătoare sus erau fete sărace, da' mândre. Înt-o marț sară, ne-am dus tăț tri în șezătoare. Io am mărș în față cu un pretin, celălalt fecior o mărș în spate. Ceta din spate am auzât că respiră greu. L-am strâgat da' n-o răspuns, tăt o gâfâit. Ducé în spate o namilă hădă de femeie, cum n-o văzut veci. El și-o dat seama că-i Marțolea, că era 12 noaptea. Noi am strâgat:*

- Măi, Pă, dă-mi funia și foarfeca!

*Marțolea s-o spărie și o fugit. Omu' s-o eliberat și era galbân la obraz și trudit.*¹¹

Sfânta Vineri

Zi cu prilej este și vinerea, ca rămășiță dintr-un cult străvechi, această zi reprezintă adaptarea locală a zeiței fecundității, Venera.

Vinerea se încheiau practicile magice începute luni și continuate miercuri, toate aceste trei zile fiind prielnice practicilor divinatorii și actelor de magie albă sau neagră.¹²

Patroana zilei de vineri, în calendarul popular, este Sfânta Vineri care reprezintă un personaj ambivalent, o entitate justițiară și demonică cu conotații malefice sau o divinitate fastă, având conotații pozitive.

În ipostaza ei benefică, Sfânta Vineri contrastează cu Marțolea, babă slută și rea, și cu Fata Pădurii, femeie cu copite de cal, fiind imaginată de săteni ca o ființă frumoasă, mare și sfântă, în persoana căreia s-au amalgamat trăsăturile unei vechi divinități a naturii și care a preluat elemente din cultul Maicii Domnului și ale Sfintei Paraschiva. Această ființă divină îndeplinea anumite dorințe, cui i se ruga, dar îi și pedepsea pe aceia care nu-i cinsteau ziua și lucrau unele lucruri oprite.

Sfânta Vineri în ipostaza malefică este întruchipată într-o văduvă, foarte bătrână, uscățivă, rea și năpăstoasă, care bântuie casele oamenilor începând de joi seara și îi pedepsește pe

¹⁰ Constantin Eretescu, op. cit., pag. 52;

¹¹ Performer Ioan Drăguș, 84 ani, Oncești, 1991;

¹² Ivan Evseev, op. cit., pag. 435;

cei care nu-i respectă sărbătoarea.¹³

Numită și ziua crucii, zi în care a fost răstignit Iisus Hristos pe cruce, există anumite interdicții. În ziua de vineri și mai ales în cele 12 mari vineri de peste an, Sfânta Vineri îi pedepsește pe cei care lucrează. Era interzis să torci, să coci pâine, să coși, să te speli pe cap, să cânti, să mături, să construiești case, deoarece se crede că tot ce s-a înfăptuit în această zi va lua foc și cei care le-au făcut se îmbolnăvesc grav sau dau peste neazuri. Vinerea este considerată o zi nefastă, în care fiecare tip de muncă întreprins este sortit eșecului. Vinerea există interdicția de a pune oalele la fiert. Un gest apotropaic împotriva acestui personaj malefic îl reprezenta întoarcerea oalelor cu gura în jos, deoarece se crede că Sfânta Vineri are putere magică doar asupra veselei aflată în poziție firească.

M-or suci d'in mână-n
mână.
Hai, înt'ind'e nănașu'
mâna,
Că io vreu să-ți dau găina,
Că-i găina tare gré
Și mă dor mâsurile.
Hai, ia, uitaț la nănașu'
Cum să țâpă ca uliu',
Să țâpă după găină
Să mn'i-o apuce d'in mână.
Da', nănașule, nu gând'i
că-i mânca
Și nu-i plăt'i.
(Se dă găina)

Din Bârsana, 1966

(Continuare în numerele următoare)

19.

- Hei, bin'e-m pare c-am
scăpat
Și găină, ni, v-am dat.
Că nici îi fiartă, nici îi
friptă,
Numa' cât îi opărită,
Nici îi friptă, nici îi fiartă,
Numa' cât îi scălmănată.
Pădurile-o fost oprit'e,
N-am avut lemn'e pălit'e,
Pădurile o fo d'epart'e,
N-am avut lemn'e uscat'e.
Pădurarii-s oamin'i răi
Și să dau după femei.
Pântr-o rumea d'e teșătură,
O cerut la min'e gură.

Din Bârsana, 1966

---

¹³ Performer Ileana Drăguș, 73 ani, Oncești, 2012.